

V 10. čísle Přehledu pokračuje p. dr Fischer ve své polemické diskusi se mnou způsobem, který nemohu, žel, nazvat jinak než scestným. Pan Fischer vytvořil si venkoncem libovolnou a nevěcnou dichotomii, kterou operuje: na jedné straně díla populární a ergo neumělecká, na druhé straně díla „exklusivná“ a ergo umělecká. Ale „exklusivnost“ není vůbec kriterion estetické; mohu sice mluvit s jakýmsi smyslem a rozumem o exklusivním vkusu, s nímž si někdo vybírá kravaty a vesty, ale mluvíti o exklusivním umění jest mně stejně absurdní jako mluvíti o umění inkusivním. Já liším jen prostě umění a neumění — nic víc; umění vítám vždycky, neumění odmítám vždycky. Pan Fischer imputuje mně i nadále snahy, kterých jsem neměl, činy, kterých jsem nepodnikl. Tak prý jsem „bral v ochranu umění lidové“ — nikdy nic takového jsem nečinil: já tvrdil pouze, že popularnost nějakého díla nesmí býti estetickým praejudiciem proti němu, jako nepopularnost jiného díla není estetickým praejudiciem pro ně. Já nevolám a nevolal jsem nikdy v umění po lidovosti, já toužím jen po umění nadosobním, t. j. po umění celém, dokonalém, nepolovičatém. Nic víc, nic méně. Já nehlasám „konvenčnosti“ v umění: umění, které plní věcné zákony tektonické, není umění protiindividuální — naopak: umění to žádá mnohem, mnohem silnějších individualit než pohodlné umění „exklusivné“ podle receptu a formulky p. Fischerovy. Mně každé celé dílo umělecké jest tvůrčí čin, a ovšem tedy věc odvahy a hledání, a pravím klidně, že dnes jest k umění, jak mu rozumím já, třeba mnohem více odvahy než k umění, jak mu rozumí p. Fischer ve své propagandě exklusivnosti a diferenciaci; k sebezapření a k podřízení se cílům nadosobním jest třeba vždycky více a opravdovější odvahy než k přímému podtrhávání a forsírování své individuality. Osobnost, její sílu a nosnost jest možno vyzkoušet i změřiti v umění jen potud, pokud slouží a podřizuje se cílům nadosobním — to jest moje these a punctum litis mezi mnou a p. Fischerem. Pan Fischer naráží si mne neustále na nějakou formulku; v tomto článku činí ze mne novoklasika. Chápu, že jest to p. Fischerovi takto pohodlné, ale není to počínání filosofické; já jsem i prostší i složitější, než je p. Fischerovi vítáno. Já nejsem člověk žádné formulky, tedy také ne formulky novoklasické. Já nevěřím v umění v žádné programy, formule, školy, směry; mně to všechno jest vnějškové a mimotné. Já žádám od básníka prostě *tvůrčí čin* — nic víc, nic méně; a tím již popírám všecku deduktivnost, všecku abstrahující a sevršeobecnující práci podle schemat.

Pan Fischer provedl v posledním Přehledu tah velmi povážlivý, který jest nutno odmítnouti se vším důrazem: staví své chráněnce, naše mladé dramatické „experimentátory“ a „exklusivisty“ — tedy také pana Karáska —, pod patronát velkého dramatického básníka pruského Kleista. Pan Fischer odmítá můj soud o p. Karáskově Borgiovi; já ovšem klidně naproti tomu týmž právem odmítám — odmítnutí p. Fischerovo. Já na svém soudu o Borgiovi nejen trvám, ale pokládám přímo přecenění p. Fischerovo za typický blud dnešní doby, zmatené v nejzákladnějších uměleckých kriteriích nebo prostě jen instinktech. Jen proti jednomu protestuji: neřekl jsem nikde, že „Cesare Borgia jest *pouhou kopii* dle Hofmannsthalova“, — to je zase fantazie p. Fischerova. Já řekl výslovně, že jest Cesare Borgia „odvar z odvaru Hofmannsthalova“, t. j. že oba básníci jsou z téhož

rodu ne tvůrčů-tektoniků, nýbrž odvozených dekoratérů dramatických, kteří pracují náladovou formulí. 331

A právě srovnání s dramatikem té řekl bych nahé vůle a síly tvůrčí, té tektonické tvrdosti a drsnosti, jako jest Kleist, může osvětlit výborně propast která jede mezi Cesarem Borgiou a opravdovým básnickým dílem dramatickým, — propast, již marně se snaží a vždycky marně bude se snažiti vyplnit svou papírovou dialektikou p. Fischer. Jest nějaké vnitřní zásadní spříznění Cesara Borgia, tohoto díla odvozeného z dekorativné formule a vyabstrahovaného z literárně směřového schematu, s Princem homburským, tímto dramatem očisty katexochén ethické, v němž vyrovnává se spor mezi individuem a konvencí společenskou? Nebo snad s Penthesileí, tímto temným vírem nejtemnějších, neartikulovaných posud instinktně ironicky samy sebe hltajících? Nebo s naturalistickou burleskou Rozbitého džbánů? Jen nekritičnost může zde vidět rodovou totožnost; a že jí nalezl p. Fischer, znatel a milovník Kleistův, jest těžko pochopitelné.

Práce páně Karáskova jest z pólu právě opačného. Z pólu, kde stojí Hofmannsthal, z pólu podzimkových básníků epigonských, kteří mají jistě „exklusivný“ vkus i kult koloristického slova, ale nemají prius a vlastně unum necessarium opravdového básníka dramatického: tvůrčí vůle i sílu tektonickou. Podávají více méně vkusnou odvozenou dekorativnost, ne výraz poslední tvůrčí nutnosti, ne tvůrčí činy.

Pan Fischer nazval mé soudy diktátorskými; potom mám plné právo nazvati já jeho soudy a speciálně jeho soud o páně Karáskově Cesarovi Borgiovi soudem diplomatickým nebo diletantským. Kalí vodu beztak u nás již dosti zkalenou. Opravdové poznání básnické, opravdová láska umělecká takto soudit *nesmí a nemůže*.

Pan Otokar Fischer

brání se v posledním Přehledu proti dichotomii, v níž jsem svedl naposledy v Novině jeho polemické operace. Přečetl jsem si znova, jak mně radil můj pan odpůrce, všechny jeho poznámky dramaturgické a uviděl jsem, že jsem mu nekrivdil; dichotomie ta není v nich ovšem takto jasně vyslovena, ale jest v nich obsažena implicate. Pan Fischer nepopře přece, že pokládal v těchto článkách diferenciaci a exklusivnost za umělecký zisk a že jich doporučoval mladým autorům; mně však tento domnělý zisk jest pochybný při každé tvorbě a dvakrát pochybný při tvorbě dramatické; a lituji znova, že tomu, co jsem označil již v minulém čísle za punctum litis mezi námi, vyhýbá se p. Fischer i nadále ve své ryze formalistní odpovědi. Stejně má se to s tím, stavěl-li nebo nestavěl-li p. Fischer naše „exklusivisty“ pod patronát Kleistův. Stavěl, neboť oba jeho články souvisí (repliku proti mně vetkal p. Fischer přímo do úvahy o Kleistovi a podepřel ji jím) a u našich „exklusivistů“ — a tedy ovšem i u p. Karáska — nalézá p. Fischer in nuce tytéž ctnosti tvůrčí odvahy, hrlosti a vášnivosti jako u velikého dramatika pruského. Posléze protestuji proti tomu, jako by mně šlo o to, „zabíjeti Cesara Borgia srovnáváním s Hofmannsthalem“. Nesrovnával jsem Borgia s Hofmannsthalem, *přivřadil* jsem jej jen k dramátům Hofmannsthalovým, poněvadž Hof-